

Maktabgacha ta'lim tizimida musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirish modeli

Madina Zokirovna Islimova
Buxoro davlat instituti

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik talablar asosida loyihalashtirish modeli ishlab chiqilgan. Tadqiqotda mashg'ulotlarni rejalashtirish, tashkil etish va amalga oshirishning ilmiy-nazariy asoslari, tizimli-faoliyat yondashuvi, integratsiya prinsipi va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyalari tahlil qilingan. Maqolada musiqa mashg'ulotlarining maqsad va vazifalari, tarkibiy qismlari, turli shakllari hamda pedagogik texnologiyalari ko'rib chiqilgan. Loyihalashtirish modelining asosiy komponentlari - diagnostik, maqsadli, mazmuniy, texnologik, tashkiliy va baholash-refleksiv bloklari batafsil yoritilgan. Tadqiqotda turli yosh guruhlar uchun musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirish xususiyatlari, pedagoglarning professional kompetensiyalari hamda mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish yo'llari taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: musiqa mashg'uloti, loyihalashtirish modeli, maktabgacha ta'lim, pedagogik texnologiya, tizimli yondashuv, tarkibiy tuzilma, integratsiya printsipi

A Model for designing music classes in the preschool education system

Madina Zakirovna Islimova
Bukhara State Institute

Abstract: The article develops a model for designing music lessons in preschool educational institutions based on modern pedagogical requirements. The study analyzes the scientific and theoretical foundations of planning, organizing and implementing lessons, the systemic-activity approach, the principle of integration and the concepts of person-centered education. The article examines the goals and objectives, components, various forms and pedagogical technologies of music lessons. The main components of the design model - diagnostic, target, content, technological, organizational and evaluation-reflective blocks - are covered in detail. The study presents the features of designing music lessons for different age groups, the professional competencies of teachers and ways to increase the effectiveness of lessons.

Keywords: music lesson, design model, preschool education, pedagogical technology, systemic approach, structural structure, principle of integration

Maktabgacha ta'lim tizimida musiqa mashg'ulotlari bolalarning har tomonlama, xususan, musiqiy-estetik rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Zamonaviy pedagogika fanida mashg'ulotlarni ilmiy asoslangan holda loyihalashtirish, ya'ni oldindan puxta rejalashtirish, tashkil etish va bajarish jarayonini modellash alohida ahamiyat kasb etmoqda. Loyihalashtirish - bu pedagogik faoliyatni tizimli, maqsadga yo'naltirilgan va samarali amalga oshirishning zamonaviy usulidir.

Musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirish modeli - bu mashg'ulotning barcha komponentlarini (maqsad, mazmun, usul, shakl, natija) o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rib chiqadigan va ularni optimal tarzda tashkil etishni ta'minlaydigan nazariy-amaliy konstruktsiya hisoblanadi. Ushbu model pedagogga mashg'ulotlarni ilmiy asosda rejalashtirish, bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va ta'lim sifatini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradi.

Loyihalashtirish modelining nazariy asoslari

Tizimli yondashuv. V.P.Bespalko, V.I.Zagvyazinskiy kabi olimlarning tadqiqotlariga ko'ra, ta'lim jarayoni yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Musiqa mashg'ulotini loyihalashtirishda ham tizimli yondashuv qo'llaniladi, ya'ni mashg'ulotning barcha elementlari o'zaro bog'liqlikda, bir maqsadga yo'naltirilgan holda rejalashtiriladi.

Faoliyat yondashuvi. A.N.Leontev va D.B.Elkoninning faoliyat nazariyasi shuni ta'kidlaydiki, bolalar bilim va ko'nikmalarni faol amaliy faoliyat jarayonida o'zlashtiradilar. Shuning uchun musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirishda bolalarning faol musiqiy faoliyati birinchi o'ringa qo'yiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. I.S.Yakimanskaya, E.V.Bondarevskaya tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiya har bir bolaning individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishni talab qiladi. Loyihalashtirish jarayonida bu yondashuv bolalarning turli darajadagi musiqiy qobiliyatlarini, o'rganish uslublarini va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olish orqali amalga oshiriladi.

Integratsiya prinsipi. Zamonaviy maktabgacha ta'limda musiqani boshqa ta'lim sohalar (til rivojlantirish, matematik tasavvurlar, jismoniy tarbiya, tasviriy san'at) bilan integratsiyalash muhim ahamiyatga ega. Bu bolalarda yaxlit dunyo manzarasini shakllantiradi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Loyihalashtirish modelining tarkibiy komponentlari

Musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirish modeli quyidagi asosiy bloklardan iborat:

1. Diagnostik-tahliliy blok

Bu bosqichda pedagog bolalarning hozirgi holati, musiqiy rivojlanish darajasi va individual xususiyatlarini o'rganadi:

Dastlabki diagnostika:

- Musiqiy qobiliyatlarni aniqlash (musiqiy eshitish, ritm sezgisi, ovoz xususiyatlari)

- Musiqiy tajriba darajasini baholash
- Qiziqishlar va moyilliklarni aniqlash
- Psixo-fiziologik xususiyatlarni o'rganish

Guruh tahlili:

- Guruh tarkibi va soni
- Yosh xususiyatlari
- Ijtimoiy-psixologik mikroiklim
- Mavjud materiallar va imkoniyatlar

Talablar tahlili:

- Davlat ta'lim standartlari
- Dastur talablari
- Ota-onalar kutishlari
- Ta'lim muassasasi strategiyasi

2. Maqsad-qo'yish (tselevoi) bloki

Aniq va erishish mumkin bo'lgan maqsad va vazifalarni belgilash:

Umumiy maqsad: Bolalarning musiqiy qobiliyatlarini, estetik didini va ijodiy faolligini rivojlantirish, musiqa orqali ularning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shish.

Aniq vazifalar:

Ta'limiy vazifalar:

- Musiqiy bilimlar (musiqa asarlari, kompozitorlar, janrlar)
- Musiqiy ko'nikmalar (kuylash, ijro etish, tinglash)
- Musiqiy tasavvurlar (musiqiy til, ifoda vositalari)

Rivojlantiruvchi vazifalar:

- Musiqiy qobiliyatlar (eshitish, ritm, xotira)
- Ijodiy faollik va tasavvur
- Kognitiv jarayonlar (diqqat, fikrlash, nutq)

Tarbiyaviy vazifalar:

- Estetik did va kayfiyat
- Emotsional madaniyat
- Ijtimoiy ko'nikmalar va madaniy xulq

3. Mazmuniy blok

Mashg'ulot mazmunini tanlash va tashkil etish:

Musiqiy material tanlash mezonlari:

- Yosh mosligi va qiziqarliligi
- Badiiy-estetik qiymati
- Didaktik maqsadga muvofiqligi
- Turli janr va uslublarni qamrab olishi
- Milliy va jahon musiqasi balansi

Mashg'ulot mazmuni komponentlari:

Tinglash (idrok etish) faoliyati:

- Klassik musiqa asarlari
- Bolalar qo'shiqlari
- Xalq musiqasi
- Zamonaviy badiiy musiqa

Ijro etish faoliyati:

- Qo'shiq kuylash (vokal)
- Musiqiy asboblarda chalish
- Musiqiy-ritmik harakatlar
- Dramatizatsiya va musiqiy sahnalar

Ijodiy faoliyat:

- Musiqiy improvizatsiya
- Musiqiy obrazlar yaratish
- Musiqiy o'yinlar
- Elementar kompozitsiya

4. Texnologik (metodlar va usullar) bloki

Mashg'ulotda qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar:

Asosiy metodlar:

Namoyon etish metodi:

- Pedagog tomonidan namuna ko'rsatish
- Audio va video namunalar tinglash
- Reproduksiyalar va tasviriylar materiallar

Og'zaki metodlar:

- Tushuntirish va hikoya qilish
- Suhbat va munozara
- Musiqiy terminlar tushuntirish
- Badiiy so'z (she'r, ertaklar)

Amaliy metodlar:

- Mashqlar va takrorlar
- Musiqiy o'yinlar
- Ijodiy topshiriqlar
- Loyihalar va ko'rgazmalar

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar:

Igrovizatsiya (o'yinlashtirish):

- Didaktik o'yinlar
- Syujetli-rolli o'yinlar
- Musiqiy viktorinalar
- Interaktiv o'yin texnologiyalari

IKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari):

- Multimedia prezentatsiyalar
- Interaktiv doska ishlatish
- Audio va video materiallar
- Musiqiy ilovalar va dasturlar

Sog'lomlashtirish texnologiyalari:

- Nafas mashqlari
- Artikulyatsion gimnastika
- Finger-geym (barmoq o'yinlari)
- Musiqoterapiya elementlari

TRIZ (Ixtirochilik muammolarini hal qilish nazariyasi):

- Ijodiy masalalar
- Fikrlash o'yinlari
- Musiqiy fantaziya

5. Tashkiliy-strukturaviy blok

Mashg'ulotning tuzilmasi va tashkiliy shakllari:

Mashg'ulotning tarkibiy qismlari:

Kirish qismi (3-5 daqiqa):

- Motivatsion moment (qiziqish uyg'otish)
- Mavzu va maqsadni aniqlash
- Oldingi mavzuni esga solish
- Kayfiyat yaratish

Asosiy qism (15-20 daqiqa):

- Yangi material bilan tanishish
- Amaliy faoliyat
- Mustahkamlash mashqlari
- Ijodiy topshiriqlar

Yakuniy qism (3-5 daqiqa):

- Umumlashtirish va xulosalar
- Refleksiya (o'z-o'zini baholash)
- Rag'batlantirish
- Kelgusi rejalar

Mashg'ulot shakllari:

Traditsion mashg'ulotlar:

- Yangi bilim berish
- Mustahkamlash
- Takrorlash va umumlashtirish
- Nazorat va baholash

Noan'anaviy mashg'ulotlar:

- Mashg'ulot-sayohat
- Mashg'ulot-spektakl
- Mashg'ulot-o'yin
- Mashg'ulot-konsert
- Integratsiyalashgan mashg'ulot
- Ochiq mashg'ulot

Tashkiliy shakllar:

- Frontal (butun guruh bilan)
- Kichik guruhlarda
- Juftlikda
- Individual

6. Baholash-refleksiv blok

Mashg'ulot samaradorligini baholash va tahlil qilish:

Jarayon monitoringi:

- Bolalarning qiziquvchanlik darajasi
- Faollik va ishtirokchilik
- Topshiriqlarni bajarish sifati
- Emotsional holat va kayfiyat

Natijalarni baholash:

Bolalar yutuqlari:

- Bilimlarni o'zlashtirish darajasi
- Ko'nikmalar shakllanishi
- Musiqiy qobiliyatlar rivojlanishi
- Ijodiy faollik ko'rsatkichlari

Baholash usullari:

- Kuzatish
- Ijro tahlili
- Portfolio to'plash
- Pedagogik diagnostika

Pedagog refleksiyasi:

- Maqsadlarga erishilganlik tahlili
- Metodlarning samaradorligi
- Qiyinchiliklar va kamchiliklar
- Takomillashtirish yo'llari

Turli yosh guruhlari uchun loyihalashtirish xususiyatlari

Kichik guruh (3-4 yosh)

Xususiyatlari:

- Diqqat mudati qisqa (10-15 daqiqa)
- Taklidga moyillik
- Harakat ehtiyoji yuqori
- Obrazli fikrlash
- Emotsional beqarorlik

Loyihalashtirish tamoyillari:

- O'yin shaklidagi faoliyat
- Ko'p harakat va dinamiklik
- Oddiy, tushunarli materiallar
- Takrorlashlar ko'p
- Rangli, yorqin ko'rgazmalar

Mashg'ulot tuzilmasi namunasi:

1. Salomlashish o'yini (1-2 daqiqa)
2. Musiqiy-ritmik harakat (3-4 daqiqa)
3. Qo'shiq tinglash va kuylash (5-6 daqiqa)
4. Musiqiy o'yin (3-4 daqiqa)
5. Xayrlashuv marosimi (1-2 daqiqa)

O'rta guruh (4-5 yosh)

Xususiyatlari:

- Diqqat mudati uzayadi (15-20 daqiqa)
- Musiqiy xotira rivojlanadi
- Ijodiy qiziqish oshadi
- Guruh faoliyatiga ko'proq intilish
- Musiqiy eshitish sezgirlashadi

Loyihalashtirish tamoyillari:

- Musiqiy materiallar xilma-xilligi
- Ijodiy topshiriqlar ko'payishi
- Guruhli ishlar kiritish
- Mustaqillikni rag'batlantirish
- Oddiy improvizatsiyalar

Mashg'ulot tuzilmasi namunasi:

1. Musiqiy salomlashish (2 daqiqa)
2. Artikulyatsion va nafas gimnastikasi (2-3 daqiqa)
3. Vokal-xor ishi (7-8 daqiqa)
4. Musiqa tinglash va suhbat (4-5 daqiqa)
5. Musiqiy-didaktik o'yin (3-4 daqiqa)

6. Yakunlovchi raqsiy harakat (2-3 daqiqa)

Katta guruh (5-6 yosh)

Xususiyatlari:

- Diqqat mudati 20-25 daqiqa
- Musiqiy qobiliyatlar faol rivojlanishi
- Ijodiy mustaqillik
- Tanqidiy fikrlash boshlanishi
- Murakkab vazifalarni qabul qilish

Loyihalashtirish tamoyillari:

- Yangi bilimlar hajmi ko'payishi
- Musiqiy terminlar kiritish
- Ansambli ijro etish
- Loyiha faoliyati
- Refleksiya elementlari

Mashg'ulot tuzilmasi namunasi:

1. Motivatsion kirish (2-3 daqiqa)
2. Musiqiy-ritmik kompleks (3-4 daqiqa)
3. Yangi qo'shiq o'rganish (8-10 daqiqa)
4. Musiqa asarini tinglash va tahlil (5-6 daqiqa)
5. Ijodiy topshiriq (3-4 daqiqa)
6. Umumlashtirish va refleksiya (2-3 daqiqa)

Tayyorlov guruh (6-7 yosh)

Xususiyatlari:

- Diqqat mudati 25-30 daqiqa
- Musiqiy savodxonlik qiziqishi
- Yuqori ijodiy potentsial
- Mantiqiy fikrlash rivojlanishi
- Maktabga tayyorgarlik

Loyihalashtirish tamoyillari:

- Murakkab musiqiy materiallar
- Elementar nota savodxonligi
- Ko'p ovozli kuylash
- Konsert faoliyati
- O'z-o'zini baholash ko'nikmalari

Pedagogning professional kompetensiyalari

Musiqa mashg'ulotlarini samarali loyihalashtirish uchun pedagog quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak:

Predmet kompetensiyasi:

- Musiqiy bilimlar va ko'nikmalar

- Nazariy va amaliy tayyorgarlik
- Turli musiqiy janrlarni bilish
- Musiqiy asboblarni egallash

Didaktik kompetensiya:

- Loyihalashtirish metodologiyasi
- Zamonaviy pedagogik texnologiyalar
- Turli yosh guruhlari psixologiyasi
- Baholash va diagnostika usullari

Kommunikativ kompetensiya:

- Bolalar bilan muloqot qilish mahorati
- Ota-onalar bilan hamkorlik
- Hamkasblar bilan tajriba almashish
- Ijtimoiy sheriklar bilan aloqa

Shaxsiy kompetensiya:

- Ijodiy fikrlash va tasavvur
- Refleksiv qobiliyat
- O'z-o'zini rivojlantirish
- Emotsional intellekt

Xulosa. Maktabgacha ta'lim tizimida musiqa mashg'ulotlarini loyihalashtirish modeli zamonaviy pedagogikaning muhim erishimi hisoblanadi. Ushbu model tizimli yondashuv asosida mashg'ulotning barcha komponentlarini - diagnostika, maqsad qo'yish, mazmun tanlash, metodlar va shakllar, tashkiliy jihatlar hamda baholash mezonlarini o'zaro bog'liq holda ko'rib chiqadi.

Loyihalashtirish modelining samarali qo'llanilishi pedagoglarga ilmiy asosda mashg'ulotlar tashkil etish, bolalarning individual va yosh xususiyatlarini hisobga olish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va ta'lim sifatini doimiy ravishda takomillashtirishga imkon beradi. Model moslashuvchan xarakterga ega bo'lib, turli yosh guruhlari, dasturlar va ta'lim muassasalari sharoitlariga moslashtirilishi mumkin.

Musiqa mashg'ulotlarini puxta loyihalashtirish bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ijodiy potentsialini ochish, estetik didni shakllantirish va umumiy shaxsiy rivojlanishga katta hissa qo'shadi. Shu bilan birga, bu jarayon pedagogning o'zini ham professional jihatdan o'sishiga, ijodiy izlanishga va ta'lim amaliyotini doimiy takomillashtirishga undaydi.

Kelajakda ushbu modelni yanada boyitish, raqamli texnologiyalar imkoniyatlarini kengroq jalb qilish va xalqaro tajribalarni o'rganish orqali maktabgacha ta'lim tizimida musiqiy ta'lim sifatini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. *Science and Education* 3 (5), 1562-1569
2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. *Scientific progress* 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. *Science and Education* 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. *Science and Education* 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. *Science and Education* 4 (7), 214-222
7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. *Science and Education* 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. *Scientific progress* 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. *Science and Education* 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. *Science and Education* 4 (7), 378-383
11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыке. *Scientific progress* 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. *Science and Education* 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. *Science and Education* 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. *Science and Education* 5 (11), 150-157
15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612

17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043
18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276
23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583
24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670
25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552
26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059
27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. *Вестник интегративной психологии*, 440-443 2 (1), 440-443
28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129
29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311
30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. *Science and Education* 4 (2), 1055-1062